

Oñati letrarik letra (II)

SAN MIGEL da, dudarik gabe, Oñatiko santurik ezagunena eta ospetsuena. Seguru asko, aspalditxotik txantxiuarron zaindaria delako eta bere izena nahiz irudia gure herrian nonahi agertzen zaigulako. Santu berezi samarra, bestalde, goiaingerua izanik, hezur eta haragizkoa barik, espiritu hutsa baita. Edonola ere giza itxuran ezagutu dugu beti, hegodun baina soldadu jantzian, ezkutu, lantza edo ezpataz hornitua, deabru beltza hankapean duela.

Oñatiko parrokiari, San Migeli eskainia dagoenez, hainbat tokitan ikus dezakegu bere irudia: besteak beste, aldare nagusiaren erretaula barrokoaren erdi-erdian eta honen beheko aldean dauden baxuerliebeetan; Pietate-kapera dotoreko erretaula platereskoan, arimak pisatzeko balantza eta guzti; San Gregorioren aldare manieristaren beheko partean; organoburuan aurkitzen den koadrotzarrean pintatuta; eta atari nagusiko arku gaineko frontoian.

Orain eraberritzen diharduten **unibertsitateko erretaula** platereskoaren erdiko kalean ere San Migelen irudia agiri da toki nabarmenean. Halaber, **Araotzeko parrokiari** San Migelen izenean jasotako da eta, jakina, aldaire nagusiko lekuri garrantzitsuenean jarrita dago zeruko aingeruen buruzagia. **Sandailiko kobazuloko ermitan** ere bazen santu honen irudia barroko bat. Eta, duela urte batzuk arte, Goribar auzoko **Urbietako santutxua** ere San Migelena zen. Gainera, Kale Zahararen goiko parteari **San Migel auzoa** deitzen zitzaion XIX. mendera arte-edo, eta horregatik ospatuko dituzte inguru horretan **San Migel Txikiak** maiatzaren 8an.

Alabaina San Migelen aurretik beste santu zaindari batzuk izan omen zituen Oñatik: **San Roke** eta **San Sebastian**. Eta hauen irudirik ere ez da falta gure herriko eliza eta ermitetan. Arestian aipatu ditugun hiru erretaula ederrenetan azaltzen dira: parrokiako aldare nagusian eta Pietate-kaperakoan nahiz unibertsitateko kaperakoan: San Sebastian beti ezkerrean eta San Roke, berriz, eskuman. **San Martin ermitan** eskuineko aldeara da San Rokerena eta, nola ez, aldamenen soldadu erromatarrek laguntzen dia. Abuztuaren 16an ohoratzen da San Roke ermita polit horretan. Eta hain santu oñatiarrak direnez gero, hirurak ateratzen dituzte bizkar gainean anderoek **Korrupti** eguneko prozesioan.

TELLERIA ugari egon izan da gure bailara honetan. Batetik, etxegintzak Oñatin zeukan inportantziarengatik, XVI. mendetik aurrera bereziki; eta bestetik, adreilu eta teilak egiteko behar diren buztin-lurrak ere leku askotan topa daitezkeelako Oñatiko udalerrian. Labeetarako suegurrik ere ez zen falta, beraz baldintza onak genituen hemen eraikuntzarako hain premiazkoak diren material horiek ekoziteko.

Inaki Zumaldeki dioenez, XIX. mendera arte herri barruan zeuden telleria guztiak kontzejurenak ziren eta honek, igeltseriak bezala, errentan jartzen zituen hainbeste urterako. Ezagutzen den lehen alokaria 1501eko da. Garai hartan bost telleria zituen udalak: **Bidaniakoa**, Zañartuko Zelaakoa baino goratxoago, **Altzibar-koa** Lezesarrin, **Zubikoa** San Juan kale inguruan eta **Santa Kruz** eta **Bixaingokoa** Berezao-Murgia aldean.

Teila kontzejuko artxiboan gordetzen zen ereduaren arabera moldatu beharra zegoen eta mila teilaren prezioa 500 marakoa izaten zen. 1501eko urte horretan hamar urterako alokatu zen Bidaniako telleria, errenta gisa urtean urrezko florin bat ordainduduz; beste telleriak bi urterako bakarrik alokatu zituzten. XVI. mendearen erdirako hiruro

teileria basterik ez ziren geratzen: **Bixain**, **Altzibar** eta **Buztinarietakoa**. Ez dakigu azken hau non koka zitekeen. XVIII. mendean erdi aldera ere herriko telleria bat aipatzen da Murgia auzoan, Bixain-Maala inguruan. Teilaginek labeetarako suegurra kontzejuk urtero herri-lurretan izendatzen zituzten basoetatik eskuratzen zuten.

1866an bazen oraindik herri-teileria bat, baina 1871tik aurrera pertsona partikularrek ekin zitoten teilak eta adreiluak fabrikatzeari: **Frantzisko Irazabalak** Larraña auzoan; **Gordotarrak** Santxolopetegin; **Domingo Arrazolak** Zubillagan; Migeleneko **Jose Urzelai** eta **Borja Galdosek** Garbaiko Margolan eta **Frantzisko Arrazolak** Olabarrietako Billar Txiki baserrian 1901a ezker. XX. mendean ezagutu ditugun telleriak enpresa pribatuak izan dira. Dena den, hauek batzuk sasoi bateko herri-teileriak zeuden parajetatik hurbil samar aurkitzen ziren. Gerra ostean, une batean, lau batera aritu ziren: **Billargoa**, Olabarrieta auzoan, baina Murgiatik oso hurrean; **Mugartzakoa**, Zañartun, orain Txintxurreta lantegia dagoen baino goraxeago; **Okumardingoa**, izen bereko baserriaren azpian, Buztinsoln, Zubikoatik gertu samar; eta auzo berean, San Juanen, baina beste aldera **Garalgatzakoa** ere jardun zuen lanean, Errotatxo ondoan, oso denbora laburrean izan arren. Billargoa izan da duela urte gutxi-arte lanean iraun duen azkena.

San Migel Oñatiko unibertsitateko kaperan. Arg.: Mikel Zabala